

CO MÉNO VALACH ZNAČILO

... do 16. století

Význam slova Valach sa mjenil podľa postupu valašských kolonistů a odvíjal sa tak od ich kultúry, národnosti, jazyka, profese, spôsobu života, náboženství lebo sociálneho postavení. **Na Balkáně** označovali kolonisty ménem Vlach, keré prvěj znamenalo rumunskú lebo románskú národnosť, potom aj rumunského horského pastevca a nakoniec aj pastevca kerékoľvek národnosti. Po nejakej dobe sa označení Vlach začalo užívať aj pro rozlíšení náboženského vyznání, gdy byl Vlachem označovaný křesťan keréhokolvěk vyznání. **Na Ukrajině** znamenal Valach horského pastevca rumunskéj národnosti a celkově Rumuna. Valach jako Rumun byl známý eště aj v 19. století a lidovém prostředí aj dneska. **Ve východní Haliči** Valach označoval Rumuna aj Rusína, kerý vyznával pravoslavné náboženství. **Na polském a slovenském karpatském území** byli valašští kolonisté braní jako nejaka zvláštní vrstva lidí, kerá sa odlišovala svojú robotú, spôsobem života, sociálním postavením daným valašským právem, odlišnú národností a jazykem. **Na Oravě** byli Valašští kolonisté nazývání Rusíni lebo iným ménem Valaši. Národnosť totých oravských Valachů ukazujú ich ména, keré sú púvodu ukrajinského (Fedor, Alexa aj iné) aj rumunského (Drobul, Stanula aj iné). Ukrajinských mén byla věčina, tož sa tvrdí, že bylo horské území Oravy prvěj osídľované Valachama ukrajinskéj národnosti. Význam slova Valach sa pak dalje mjenil ve chvíli, dy sa valašští kolonisté začali usazovať ve vsích Moravského Valaška, gde obhospodařovali svoje pole a splývali s domácima usedlíkama. K rozsáhlejši asimilaci šak došlo až ve století 17.

... od 16. století

Už sa ví, že prvěj byli za Valacha označovaní **kolonisti** (cizinci), keři na východní Moravu došli se svojima stádama ovcí z východokarpatských oblastí. Za Valachy je označovala jak vrchnosť, tak aj východomoravští poddaní (nekeři u nich slúžili jako pasáci). Mezi Valachama sa během 16. století začaly objevovat domácí moravská ména (třebas Koudelka) a též sa Valaši-kolonisté usazovali ve vsích aj městech. Tým došlo k rozsáhlejši asimilaci, kerá zapříčinila aj iný význam slova Valach. Koncem 16. století a hlavně pak ve století 17. už nebyl název „valach“ typický pro valašské kolonisty, ale pro **všecky horaly jakékolvěk národnosti, keři chovali ovce salašnickým způsobem a keré sdružovalo valašské právo** (to zahrnovalo právní ustanovení, tradiční zvyklosti aj třebas zásady salašnického hospodaření; výkonnýma orgánama byli valašský vojvoda, valašský súd a valašská hromada). Dvakrát do roka sa moseli scházat na valašské hromadě, keré předsedal valašský vojvoda. Tak sa užilo názvu **valach – hospodář**, keré v téj době už vyjadřovalo právní postavení členů skupiny a ich profesi. Toť ten název je aj v záznamech z panství hukvaldského, meziříčsko-rožnovského, vsetínského aj bystrického, gde sa tak toti Valaši podepisovali pod všecky písemnosti (třebas „Valaši všeci na panství hukvaldském“). Tvar valach-hospodář znali aj východomoravští obyvatelé a vrchnosť. Skrze toho, že sa valašské právo na jižním Valašku neprosadilo, sa toto označení nepoužívalo, znali tu enem valacha – pasáka. Valaši – hospodáři tvořili zvláštní složku

obyvatel východní Moravy. Od ostatních Moravanů sa odlišovali způsobem hospodaření, meňej závislým postavením proti vrchnosti, výsadama, vlastníma samosprávnýma institucema aj etnickým složením, lebo sa mezi nima udržalo nájvəc přímení, keré upozorňovalo na cizí původ vlastníků (slovenský, polský, ukrajinský a snad' aj rumunský). Těch valachů – hospodářů bylo v horských vsích přece enem věc, tož přešlo označení Valaši, keré znamenalo pastevecké zaměstnání, na **všecko vesnické obyvatelstvo z východomoravské horské oblasti s typickým způsobem oblékání, dialektem a lidovou kulturú**. Ostatní sa s nima seznamovali třeba na trháč, na hradní strážci aj jinak. Od 16. – 20. století označení Valach pojmenovával aj **pasáka ovcí na salaši** (zaměstnanci salaše: bača, valaši hoňák). Pasáci, keří pásli ovce nesalašnickým způsobem, pasteveci koní, krav aj iného dobytka, sa takte neoznačovali.

Rozšíření znalosti názvu Valach

Znalost' názvu Valach sa rozšířila ozbrojeným vystúpením východomoravských horalů za třicetileté války a jejich účastů v proticísařském odboju. Za Valacha byli označovaní ozbrojenci z východomoravských podhorských obcí, keří stáli na straně proticísařské (Valaši z panství rožnovského, vsetínského, zčásti hukvaldského aj brumovského), ale aj na straně císaře (Valaši z panství hukvaldského, frýdeckého, těšínského a částečně brumovského). Název pro Valacha – východomoravského horského hospodáře aj Valacha – východomoravského vzbouřence tak vznikl v moravském prostředí. Nesmíme si šak myslet', že označení Valach patřilo všeckým východomoravským povstalcom. Za Valacha sa totiž nepovažovali odbojní měšťané a poddaní z Hranic ani sedláci z Bělotína u Hranic a naopak pod ménem Valaši vystupovali ozbrojení horalé z hukvaldského panství, keří bojovali na straně císaře. Společenské užití názvu Valach pro východomoravské horaly záviselo na existenci nově sa formující etnografické skupiny. Na rozšíření znalosti názvu Valach sa mohla podílet' aj ich strážná služba. V 16. a 17. století byli ménem Valaši označovaní všeci strážci hradů, městských hradeb a bran aj zemských hranic a hraničních přechodů, dy název Valach označoval aj ich původ (rekrutama byli kolonisté, po jejich asimilaci valaši-hospodáři a celkově valašští horalé). Vojenská zdatnost', kerú Valaši projevili za třicetileté války, způsobila zájem o Valachy i v pozdějších letech. Z Valachů sa vytvářaly domobranecké ozbrojené jednotky, keré vystupovaly pod ménem Valaši, a keré sa povolávaly v době ohrožení zemských hranic. Koncem třicetileté války byl z tzv. věrných Valachů sestavený strážný orgán „Portáši“, keří vartovali hranice před nepřátelskými vpády zbojnických horalů aj inýma. Věčina naverbovaných mužů pocházala z území dnešního Valašska a enem malá část' z iných hornatých lebo podhorských oblastí východní Moravy. Zatímco verbující orgány Valachy a ich domovinu moc neználi a Valacha vnímali jako východomoravského rekruta, východomoravské vrchnostenské úřady od sebe odlišovali valašské a nevalašské obce a název Valach vztahovali enem na část' svojich poddaných. V průběhu 17. století sa na území Valašska objevovali též valašští zbojníci.

... od 17. století

Od 17. století Valach označoval příslušníka nově se formující etnografické skupiny. Od poloviny 18. století sa významy pojmenování Valach zužujú, lebo zaniká pojem valach – hospodář, valach – pasák dálejší ostává, ale spěš sa ustáljuje význam názvu Valacha jako obyvatele jedného moravského etnografického regiona. Aj valašský lud vědmo mjěl, že sú tak menovaní, ale neví sa, do jakéj míry sa k temuto názvu hlásili. Vrchnostenské úřady vlastního území Valašska uživaly označení Valach pro všecko obyvatelstvo. Název Valach a Valašsko sa začal zjavovat v literárních spisech častěj a častěj. Valašsko sa pokládalo za jeden z moravských regionů, v kerém bydlá ludé odlišujúcí sa od ostatních Moravanů krojem, nářečím, horským chovem dobytka a fyzickým a povahovým vlastnostmá (třebas pěkným vzrústem, parů, pohostinstvím aj iným). Též sa vyslovovaly názory na ich původ (věc v kapitole o původu Valachů).

(Štika, 1973)